

بدعت مراسم شب عرفه (تعریف)

منظور از تعریف:

جمع شدن مردم در شب عرفه در مساجد در غیر صحرای عرفه است، که آنچه حاجی‌ها در میدان عرفه از دعا و عبادات انجام می‌دهند آنها هم در مساجد انجام می‌دهند.^۱

و اولین کسی که مردم را در روز عرفه در مساجد جمع کرد ابن عباس رضی الله عنه بود، که در مسجد بصره آن را انجام داد.^۲

و بعضی می‌گویند اولین کسی که آن را انجام داد در کوفه^۳ و معصب بن زبیر بود.^۴ ابن کثیر - رحمه الله - در شرح حال ابن عباس رضی الله عنه می‌گوید: ابن عباس اولین نفری بود که در بصره مردم را برای انجام مراسم روز عرفه جمع کرد و شب عرفه بالای منبر می‌رفت و مردم بصره را کنار خود جمع می‌کرد، و بعد از عصر تا غروب قسمتی از قرآن را برای مردم تفسیر می‌کرد و تذکر و نصیحت‌هایی برای مردم بیان می‌کرد سپس از منبر پایین می‌آمد، و نماز مغرب را می‌خواندند.^۵

حکم مراسم عرفه (تعریف):

علما در مورد حکم مراسم شب عرفه در مساجد اختلاف نظر دارند:

۱- به کتاب الباعث لابی شامه، ص (۲۹) مراجعه شود.

۲- بصره شهری در عراق است، این شهر در سال ۱۴ هجری در زمان خلافت عمر فاروق رضی الله عنه بنا شده است. به معجم البلدان ۱ / ۴۳۰ مراجعه شود.

۳- شهر مشهوری در عراق و در سال ۱۷ هجری در زمان خلافت امیرالمؤمنین عمر فاروق رضی الله عنه بنا یافته است. به معجم البلدان ۱ / ۴۹۰ مراجعه شود.

۴- به السنن الکبری، تألیف بیهقی، (۵/۱۱۸) و الباعث، ص (۳۱) و سیر الأعلام النبلاء مراجعه شود.

۵- به البدایة والنهایة، (۸/۳۲۲) مراجعه شود.

۱- ابن وهب می‌گوید: از امام مالک در مورد نشستن در مراسم روز عرفه سؤال کردم، که مردم در مساجد خود می‌نشینند، و امام مردانی را دعوت می‌کند و تا طلوع آفتاب دعا و نیایش می‌کنند، که امام مالک فرمود: چنین چیزی را ندانسته‌ایم و نمی‌شناسیم، و امروز مردم آن را انجام می‌دهند.^۱

در جای دیگر ابن وهب می‌گوید: شنیدم از امام مالک در مورد نشستن مردم در مساجد در شب عرفه بعد از نماز عصر، و اجتماع آنها برای دعا کردن سؤال شد، جواب داد: این کار مردم نیست بلکه کلیدها و راه‌های این چیزها از بدعت می‌باشد.^۲

امام مالک می‌گوید: مکروه می‌دانم که مردمان در سرزمین‌های دیگر روز عرفه در مساجد برای دعا کردن بنشینند، و هر کس دید که مردم برای دعا کردن جمع شده‌اند آنجا را ترک کند، و نشستن او در خانه‌اش به نظر من بهتر و خوب‌تر است، و هر گاه وقت نماز آمد به مسجد برگردد و نمازش را در مسجد بخواند.^۳

ابن وضاح از ابی حفص مدنی روایت می‌کند که می‌گوید: مردم روز عرفه در مسجد النبی ﷺ بعد از عصر جمع شدند و دعا می‌کردند، نافع مولی ابن عمر از خانه آل عمر بیرون آمد و گفت: ای مردم آنچه که شما آن را انجام می‌دهید بدعت است، و سنت نمی‌باشد، ما به کسانی رسیده‌ایم که این کار را انجام نداده‌اند، سپس برگشت و در آن مجلس و مراسم شرکت نکرد، برای بار دوم بیرون آمد و همان سخنان را تکرار کرد و برگشت.^۴

۱- به الحوادث و البدع، تألیف طرطوشی، ص (۱۱۵) مراجعه شود.

۲- به الحوادث و البدع، تألیف طرطوشی، ص (۱۱۵) مراجعه شود.

۳- به الحوادث و البدع، تألیف طرطوشی، ص (۱۱۵) مراجعه شود.

۴- به البدع، تألیف ابن وضاح، ص (۴۶) مراجعه شود.

از ابن عون روایت شده است که می‌گوید: شاهد بودم که از ابراهیم نخعی در مورد اجتماع مردم در شب عرفه سؤال شد، گفت: مکروه است و چیزی محدث و بدعت می‌باشد.^۱

از سفیان روایت شده است: عرفه فقط در مکه درست است، در این شهرها عرفه‌ای وجود ندارد.^۲

حارث بن مسکین می‌گوید: لیث بن سعد را می‌دیدم که بعد از عصر روز عرفه از مسجد برمی‌گشت و به خانه می‌رفت و تا نزدیک مغرب بر نمی‌گشت.^۳

طرطوشی می‌گوید: بدانید که تمام ائمه فضل و خوبی دعای روز عرفه را دانسته‌اند، اما گفته‌اند که باید این کار در صحرای عرفه در مراسم حج صورت گیرد، نه در جاهای دیگر، و از طرفی هم مانع کسی نشده‌اند که به تنهایی با نیت صادق و مخلصانه دعا کند، آنچه که ائمه آن را مکروه و زشت دانسته‌اند ایجاد و بدعت‌سازی در دین می‌باشد، و یا اینکه مردم عوام گمان کنند که در سایر مناطق هم اجتماع و دعای روز عرفه سنت می‌باشد، و این کار باعث می‌شود چیزی که از دین نیست به آن اضافه شود. در بیت المقدس بودم، روز عرفه اهل شهر و روستا در مسجد جمع می‌شدند رو به قبله می‌ایستادند و با صدای بلند دعا می‌کردند، درست مثل میدان عرفه، و خودم خیلی واضح و آشکار از آنها می‌شنیدم که می‌گفتند هر کس چهار مرتبه در بیت المقدس

۱- به البدع، تألیف ابن وضاح، ص (۴۷) مراجعه شود.

۲- به البدع، تألیف ابن وضاح، ص (۴۷) مراجعه شود.

۳- به الحوادث و البدع، تألیف طرطوشی، ص (۱۱۶) مراجعه شود.

بایستند، به اندازه یک حج ثواب دارد، سپس آن را به جای انجام فریضه حج قرار می‌دادند.^۱

بیهقی از شعبه روایت می‌کند که از او در مورد حکم اجتماع مردم در روز عرفه در مساجد سؤال کردم، جواب داد این کار بدعت می‌باشد.^۲

ابراهیم نخعی هم گفته است: بدعت می‌باشد.^۳

۲- ابوشامه می‌گوید: ابن عباس - رضی الله عنهما - نیت آورد و نشست و دعا کرد، همچنین حسن هم بدون قصد جمعیت و به خاطر مشابهت به اهل عرفه دعا کرد، اما اینکه عوام را طوری بفهمانیم که این کار عبادتی از عبادت‌های دین است کاری منکر و زشت می‌باشد، اما چرا ابن عباس رضی الله عنه آن را انجام داده است احتمال دارد به صورت و شکلی باشد که منکر و بدعت نبوده است.

ابن قتیبه در احادیث غریب خود در مورد حدیث ابن عباس که حسن آن را بیان کرده است می‌گوید: اولین کسی که مراسم روز عرفه را در بصره انجام داد ابن عباس بود، بالای منبر رفت، سوره بقره و آل عمران را خواند و آنها را حرف به حرف تفسیر کرد، گفتم - این سخن و قول ابوشامه است - پس مراسمی که ابن عباس برای روز عرفه انجام داده است به این صورت بوده که قرآن را برای مردم تفسیر کرده است، در واقع آنها برای شنیدن علم اجتماع کرده‌اند، و این کار شب عرفه بوده است، پس گفتند ابن عباس برای شب عرفه مراسم و مجلس در بصره تشکیل داده است، چون مردم مانند صحرای عرفه جمع می‌شدند.

۱- به الحوادث و البدع، تألیف طرطوشی، ص (۱۱۶-۱۱۷) مراجعه شود

۲- رواه البیهقی فی سننه، (۱۱۷/۵)، کتاب حج، باب التعریف بغیر عرفه.

۳- رواه البیهقی فی سننه، (۱۱۸/۵)، کتاب حج، باب التعریف بغیر عرفه.

پس به طور کلی تشکیل مراسم روز عرفه اگر منجر به مفسده و حرامی شود حرام و ممنوع است، همانطور که طرطوشی در تشکیل این مراسم در بیت المقدس بیان کرد.^۱ قاضی می گوید: تشکیل مراسم شب عرفه در شهرها اشکالی ندارد، الاثرم می گوید: از ابو عبدالله در مورد تشکیل مراسم و مجالس شب عرفه و اجتماع مردم در مساجد سؤال کردم؟ گفت: امیدوارم اشکالی نداشته باشد، بیشتر از یک نفر آن را انجام داده‌اند.

احمد - رحمه الله - می گوید: اشکالی ندارد، چون دعا و ذکر است، گفته شد: آیا شما آن را انجام می‌دهی؟ گفت: اما من نه، (شرکت نمی‌کنم).^۲

شیخ محمدبن ابراهیم آل شیخ روایت اثرم از امام احمد - رحمه الله - را چنین دنبال می‌کند و می‌گوید: آنچه من آن را ترجیح می‌دهم انجام ندادن آن می‌باشد، چون این عبادت اختصاص به میدان عرفه دارد، نه به غیر این مکان، ملحق کردن مکانی به مکان دیگری برای عبادت اضافه نمودن به دین می‌باشد، پس چنین کاری بدعت می‌باشد.^۳

شیخ الإسلام ابن تیمیه - رحمه الله - می‌فرماید: پیروی از سنت گذشتگانی چون ابن عمر که دستش را در جایگاه پیامبر ﷺ قرار داد، و تشکیل مراسم روز عرفه توسط ابن عباس در بصره، و عمروبن حرث در کوفه، این کارها به علت اینکه سایر اصحاب آن را انجام ندادند، و پیامبر ﷺ هم آن را برای امت خود قرار نداده است، نمی‌توان گفت این کارها سنت می‌باشند، نهایتاً می‌توان گفت: این چیزی است که اجتهاد صحابه

۱- به کتاب الباعث، ص (۳۱-۳۲) مراجعه شود.

۲- به المغنی، ص (۳۹۹/۲) و طبقات الحنابله، (۶۷/۱) ترجمه الاثرم مراجعه شود.

۳- به فتاوی و رسائل الشیخ محمدبن ابراهیم آل الشیخ، (۱۲۸/۳) مراجعه شود.

می‌باشد، یا نمی‌توان انجام‌دهنده آن را منع کرد، چون از کارهایی است که می‌توان در آن اجتهاد کرد، نه به این عنوان که سنتی مستحب است که پیامبر ﷺ آن را برای امتش قرار داده است. یا می‌توان در مورد مراسم روز عرفه گفت: بعضی اوقات اشکالی ندارد به شرطی که سنت راتبه قرار داده نشود.

علما هم در این مورد چنین می‌گویند مثلاً: بعضی اوقات آن را مکروه و بعضی اوقات اجتهاد در مورد آن را جایز می‌دانند بعضی اوقات آن را اجازه می‌دهند، به شرطی که بعنوان یک سنت انجام نشود و هیچ عالمی آن را سنت نداند و نگوید این کار سنتی مشروع برای مسلمانان می‌باشد، سنت مشروع آن است که پیامبر ﷺ آن را مشروع کرده باشد، چون غیر از پیامبر ﷺ هیچ کس حق ندارد چیزی را سنت و یا مشروع قرار دهد، و آنچه خلفای راشدین سنت قرار داده‌اند به دستور و فرمان پیامبر ﷺ بوده است، پس هر چیزی هم به دستور و فرمان او باشد سنت است (...).^۱

شیخ الإسلام ابن تیمیه - رحمه الله - بیان می‌کند که دوام و استمرار بر اجتماع‌هایی که سنت و مشروع نیستند بدعت می‌باشد، مثل اذان گفتن در عیدهای قربان و رمضان، قنوت در نمازهای پنجگانه، یا در نماز صبح و عشاء، انجام مراسم روز عرفه در شهرها، ... شباهت دادن غیر سنت‌ها به سنت‌ها بدعتی مکروه می‌باشد، همانطور که قرآن، سنت و آثار و قیاس بر آن دلالت دارند.^۲

همچنین می‌فرماید: فصل: در این روز مبارک همراه با تشکیل این عید ایجاد شده، عید مکانی هم ایجاد می‌کنند، که این کار، قبح و زشتی مسئله را زیاد می‌کند، و باعث اخراج از شریعت می‌شود، از جمله این کارهای قبیح: آنچه که روز عرفه انجام می‌دهند

۱- به مجموعه الفتاوی، (۲۸۱/۱-۲۸۲) مراجعه شود.

۲- به مجموعه الفتاوی، (۱۹۷/۲۰) مراجعه شود.

که میان مسلمانان اختلافی بر نهی آن وجود ندارد و آن هم رفتن بسوی قبر کسی که گمان می‌برند فرد صالحی است، و روز عرفه اجتماع بزرگی نزد قبر او تشکیل می‌دهند، همچنان که بعضی‌ها در مناطق شرقی و غربی آن را انجام می‌دهند، و مراسم روز عرفه را آنجا نزد قبر تشکیل می‌دهند، همان کارهایی که در میدان عرفه انجام می‌گردد، آنجا نیز تکرار می‌شود، این نوعی حج بدعت است که خداوند به آن دستور نداده است، و شباهت به حج شرعی دارد که خداوند از آن منع کرده است، و همچنین رفتن بر سر قبرها و قرار دادن آنجا برای انجام مراسم عید می‌باشد.

همچنین سفر کردن به بیت‌المقدس برای انجام مراسم روز عرفه این کار هم گمراهی و ضلالت آشکار می‌باشد، رفتن به بیت‌المقدس برای انجام دادن اعتکاف و نماز، مستحب و مشروع است، بیت‌المقدس یکی از سه مسجدی است که بار سفر بسوی آن بسته می‌شود، اما رفتن به آن در ایام حج مکروه است، چون رفتن در این ایام به منزله اختصاص دادن وقت و زمان معینی برای زیارت بیت‌المقدس می‌باشد در حالی که هیچ تخصیصی برای زیارت بیت‌المقدس در این زمان وجود ندارد و با وقت‌های دیگر فرقی ندارد.

همچنین در آن شباهت حج به مسجدالحرام و تشبیه آن به کعبه وجود دارد، به همین خاطر منجر به چیزهایی شده که انسان مسلمان شکی ندارد این کارها شریعت و دین دیگری غیر از دین اسلام می‌باشند، و آن این است که بعضی از گمراهان به دور صخره طواف می‌کنند، یا آنجا سرش را می‌تراشد یا کم می‌کند، یا آنجا قصد قربانی کردن

دارد، و همین طور بعضی از گمراهان دور قبه‌ای که در جبل الرحمه^۱ در عرفه وجود دارد طواف می‌کنند، همانطور که به دور کعبه طواف می‌نمایند.

اما اجتماع در این مراسم و مجالس برای خواندن آوازاها، زدن دف در مسجدالأقصی و امثال آن از قبیح‌ترین و زشت‌ترین منکرات می‌باشد، از جمله این منکرات:

- انجام این کارها در مسجد است، در حالیکه آواز خواندن، زدن دف و غیره در خارج از مساجد از آنها نهی شده است، حالا باید در مسجدالأقصی چگونه باشند!!!
- آنچه که باطل و فاسد است بعنوان دین قلمداد شده است.
- انجام این کارها در زمان و موسم حج.

اما اگر کسی به مسجد شهر خود برای دعا و ذکر در روز عرفه برود، این کار انجام مراسم روز عرفه در شهرها است که علما در مورد آن اختلاف نظر دارند، ابن عباس و عمروبن حریث از صحابه و گروهی از اهل بصره و مدینه آن را انجام داده‌اند، و امام احمد آن را اجازه داده است - با اینکه آن را مستحب ندانسته است - قول مشهور امام احمد همین است که ذکر شد، و گروهی از اهل کوفه و مدینه مثل ابراهیم نخعی، ابوحنیفه و مالک و غیر آنها نیز بر همین رأیند.

و کسانی که این مراسم را مکروه می‌دانند، می‌گویند: این مراسم بدعت است، و هم از لحاظ لفظی و هم از لحاظ معنایی تحت عمومیت بدعت قرار می‌گیرد. و کسی که آن را جایز دانسته می‌گوید: ابن عباس در بصره که آنجا خلیفه علی بن ابیطالب^{رضی الله عنه} بود آن را انجام داد و علی^{رضی الله عنه} ایشان را از این کار منع نکرد، و آنچه در زمان خلفای

۱- این قبه الآن موجود نیست، این هم به فضل خدا و همچنین به همت شیخ محمدبن عبد الوهاب -

رحمه الله - می‌باشد که با این شرکیات مبارزه کرده است و لله الحمد والمنّة.

راشدین انجام شود و خلفا آنها را نهی نکنند بدعت نمی‌شود، اما چیزهای اضافی مانند بلند کردن صدا در مساجد برای دعا کردن و انواع خطبه و اشعار باطل همه اینها چه در این روز و روزهای دیگر مکروه و زشت می‌باشند.

فرق میان این مراسم روز عرفه که در آن اختلاف وجود دارد و میان مراسمی که در آنها اختلاف وجود ندارد این است: در مراسم مورد اختلاف و بدعت، مکان معین و مشخصی را برای این کار تعیین می‌نمایند مانند قبر یک انسان صالح، یا مسجدالأقصی، اینها تشبیه به عرفات است، بر خلاف مسجد شهری که در آن سکونت دارند که در واقع این مکان را تعیین نکرده‌اند بلکه مسجدی است که قبلاً هم در آنجا عبادت می‌کردند، و هدف این است که خانه‌ای از خانه‌های خداوند باشد، اگر آن مسجد را با هدف و منظوری تغییر دهند حکم آن نیز تغییر می‌یابد، به همین خاطر قلب‌ها باید به نوع مساجد تعلق داشته و مرتبط باشند نه به عین و خصوصیت مساجد.

و همچنین مسافرت کردن به مکانی برای انجام مراسم عرفه مانند حج می‌شود، بر خلاف همان شهری که در آن سکونت دارد.

مگر نمی‌دانیم که پیامبر ﷺ می‌فرماید: «لَا تَشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى، وَمَسْجِدِي هَذَا»^۱.

بار سفر بسته نمی‌شود و مسافرت برای کسب خیر درست نیست مگر برای سه مسجد: مسجدالحرام در مکه، مسجدالأقصی در فلسطین، و مسجد من (مسجدالنبی) در مدینه. در این حدیث که در آن جای هیچ‌گونه اختلاف نظری میان علما نیست پیامبر ﷺ

۱- رواه البخاری فی صحیحہ مع فتح الباری، (۶۳/۳)، کتاب تهجد، حدیث شماره: (۱۱۸۹) و مسلم،

کتاب حج، حدیث (۱۳۹۷)

از سفر کردن به غیر از این مساجد نهی کرده است، و اما معلوم است رفتن انسان به مسجد شهر خود یا واجب است مثل نماز جمعه، یا مستحب است مثل اعتکاف در آن. و از طرف دیگر، انجام مراسم روز عرفه نزد قبر، قرار دادن آن مکان به عنوان مکان عید می باشد که این خود ذاتاً حرام است، حالا فرقی ندارد سفر صورت گرفته باشد یا خیر، در روز عرفه باشد یا روزهای دیگر، چون از عیدهای زمانی و مکانی است.^۱ از آنچه گذشت برای من روشن می شود - والله اعلم - که انجام مراسم روز عرفه دو نوع است:

اول: علما بر مکروه بودن آن اتفاق نظر دارند، و آن را زمانی بدعت و کاری باطل می دانند که در روز عرفه این اجتماع نزد قبور صورت گیرد، یا مکانی مشخص و معین برای این مراسم تعیین گردد مثل مسجدالأقصی و تشبیه کردن این مکانها به میدان عرفات، چون در این صورت این کار بعنوان حج مبتدع محسوب می شود، و به وجود آوردن حجی دیگر مثل حج شرعی است، و قرار دادن قبرستانها برای مراسم عید و جشنها می باشد، حتی کار به جایی رسید که گمان می کردند کسی که چهار مرتبه در بیت المقدس در این مراسم شرکت کرده باشد با یک حج رفتن برابری می کند، سپس آن را وسیله ای برای اسقاط و رفع تکلیف حج قرار می دادند، همانطور که طرطوشی در کتاب خود «الحوادث و البدع» آن را بیان کرده است^۲، و این همان چیزی است که شیخ الإسلام ابن تیمیه - رحمه الله - در مورد آن گفته است: در میان مسلمانان اختلافی برای نهی کردن از آن وجود ندارد.^۳

۱- به اقتضاء الصراط المستقیم، (۶۳۷/۲-۶۴۰) مراجعه شود.

۲- به الحوادث و البدع، صفحه ی: ۱۱۷ مراجعه شود.

۳- به اقتضاء الصراط المستقیم مراجعه شود، (۶۳۷/۲)

دوم: مراسمی که علما در آن اختلاف نظر دارند، و آن مراسمی است که انسان به مسجد شهر خود در روز عرفه برای دعا و ذکر کردن برود، بعضی از آنها گفته‌اند: کاری محدث و بدعت می‌باشد. و بعضی گفته‌اند اشکالی ندارد.

آنچه من آن را ترجیح می‌دهم - والله اعلم - اگر انسان در روز عرفه به منظور دعا و ذکر به مسجد شهر خود برود بدعت است.

و اما کسی که آن را جایز دانسته است به عمل ابن عباس و غیر او از صحابه و تابعین استدلال می‌کند، جواب این افراد به دو صورت داده می‌شود:

۱- فعل صحابه نمی‌تواند مقابل نصوص صریح قرار گیرد، آن نصوصی که در مورد نهی از احداث و ایجاد در دین وارد شده است، که زیاد هستند، از جمله: قوله ﷺ: «مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ»^۱.

هر کس در دین ما چیزی اضافه کند که از آن نباشد مردود است.

و قوله ﷺ: «مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»^۲.

هر کس کاری انجام دهد که برای آن امر و فرمان ما نباشد مردود است.

و قوله ﷺ: «وَأَيُّكُمْ وَمُحَدَّثَاتُ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ...»^۳.

بترسید از ایجاد کردن و اضافه کردن به دین، چون هر اضافه کردن به دین بدعت

است ...

۱- رواه البخاری فی صحیحہ مع فتح الباری، (۳۰۱/۵)، حدیث شماره (۲۶۹۷) و مسلم فی صحیحہ، کتاب الأفضیة، حدیث شماره: (۱۷۱۸).

۲- رواه مسلم فی صحیحہ، (۱۳۴۳/۳)، کتاب الأفضیة، حدیث شماره (۱۷۱۸)

۳- رواه ابن ماجه فی سننه، (۱۸/۱)، المقدمه، و در سند این روایت عبیدین میمون المدنی آمده که ابن حجر در تقریب التهذیب ۱/ ۵۴۵ گفته: او مستور الحال است.

و سایر نصوص ثابتی که صراحتاً از اضافه و احداث در دین نهی می‌کنند.
 ۲- ابن عباس رضی الله عنه هدفش از اجتماع مردم برای دعا و ذکر تشبیه به اهل عرفه نبود، چون این کار از عبادت‌های در دین می‌باشد، همانطور که ابوشامه در کتاب خود «الباعث» آن را بیان کرده است.^۱

بلکه اجتماع آنها برای شنیدن تفسیر قرآن بوده است به خصوص اینکه ابن عباس رضی الله عنه بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله عالم‌ترین و آگاه‌ترین فرد به تفسیر و تأویل قرآن می‌باشد، پس وارد نشده که آنها برای دعا و استغفار اجتماع کرده باشند.

و همچنین وارد نشده - البته طبق آگاهی محدود من - که ابن عباس رضی الله عنه این کار را دفعه‌ای دیگر تکرار کرده باشد، پس چگونه و با چه دلیلی کسی آن را سنت مشروع قرار می‌دهند و هر سال آن را انجام می‌دهند؟!!

به کلام شیخ الإسلام ابن تیمیه - رحمه الله - اشاره کردم که در آن آمده است، دوام و استمرار بر اجتماع و مراسم غیر سنت‌های مشروع، بدعت می‌باشند، و برای مثال به مراسم روز عرفه در شهرها اشاره کرد. والله اعلم.

۱- به الباعث، ص (۳۱) می‌باشد.